

นโยบายสาธารณะนัยต่อความมั่นคงทางอาหาร เขตการค้าเสรีอาเซียน : ผลกระทบต่อเกษตรกร

สนับสนุนการจัดทำโดย

- แผนงานฐานทรัพยากรอาหาร สำนักงานสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- โครงการขับเคลื่อนประเด็นเกษตรและอาหารเพื่อสุขภาพตามมติ สมัชชาสุขภาพแห่งชาติครั้งที่ 1 พ.ศ. 2551 สู่การปฏิบัติ สำนักงาน คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

เขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA : อฟต้า)

ผลกระทบต่อเกษตรกรและความมั่นคงทางอาหาร*

อฟต้าคืออะไร

จากภาษาอังกฤษตรงตัว ก็แปลตรงตัวได้ว่า “เขตการค้าเสรีอาเซียน” อาเซียนซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิก 10 ประเทศ กลุ่มประเทศอาเซียนเก่า ก็ได้แก่ ไทย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และบรูไน ตามด้วยกลุ่มอาเซียนน้องใหม่ ได้แก่ เวียดนาม ลาว เขมร และพม่า มีตกลงระหว่างกันตั้งแต่เมื่อปี 2535 ในการลด/เลิก ภาษีสินค้าให้หมดไป พร้อมกับยกเลิกอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษี และยกเลิกโควตาสินค้า นั่นคือสินค้าทุกรายการตามที่ตกลงกันจะต้องปลอดภาษี และไม่มีมาตรการกีดกันอื่นใด พร้อมทั้งยกเลิกโควตานำเข้าสินค้า

ความริเริ่มเรื่องการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนมาจากรัฐบาลนายอานันท์ ปันยารชุน ที่เสนอต่อที่ประชุมอาเซียนให้จัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีภายในภูมิภาคอาเซียน เมื่ออฟต้าได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลอาเซียน อฟต้าจึงมีเริ่มมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2536 มีเจมุงหมายให้เกิดเขตการค้าเสรีภายในระยะเวลา 15 ปี กำหนดเส้นตายวันที่ 1 มกราคม 2551 ต่อมาเลื่อนเป็นดำเนินการให้เร็วขึ้นเป็นภายใน 10 ปีคือภายในในปี 2546 อย่างไรก็ตามการดำเนินการตามกำหนดการก็ได้ปรับเปลี่ยนมาโดยตลอด ล่าสุดกำหนดเป้าหมายที่จะขจัดภาษีศุลกากรให้หมดไปภายในปี พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) สำหรับประเทศสมาชิกเดิม 6 ประเทศ และภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) สำหรับสมาชิกใหม่ 4 ประเทศ คือ กัมพูชา ลาว พม่าและเวียดนาม รายการสินค้าอ่อนไหวทั้งหมดที่ยกเว้นไว้จะต้องนำมาเข้าโครงการนี้ทั้งหมดภายในปี พ.ศ. 2561 (ค.ศ. 2018) พร้อมทั้งยกเลิกมาตรการโควตาสินค้า 23 รายการ (โควตาภายใต้องค์การการค้าโลก WTO)

ที่มาของการเปิดเสรี : จากอฟต้า สู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

บรรดาผู้คนที่ผลักดันการเปิดเสรีทั้งหลายเชื่อว่า หรือถูกทำให้เชื่อว่า “การแข่งขันเสรี” จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตสูงสุด ซึ่งก็หมายความว่าผลิตได้มาก ผลิตได้ดี หรือมากแต่ไม่ค่อยดีก็ยังไม่ดี ในราคาต่ำสุด การแข่งขันจะทำให้มีการแบ่งงานกันทำตามความถนัด และที่สุดแล้วผู้ได้รับประโยชน์สูงสุดก็คือ เราท่านทั้งหลายที่เป็นผู้บริโภค ก็จะได้รับสินค้าในราคาถูก เพียงพอแก่ความต้องการ และเลือกได้ นั่นก็คือ ผู้ผลิตใดที่มีความสามารถน้อย ไม่เก่ง ไม่แข็งแรงก็ต้องพ่ายแพ้ แก่ผู้มีความสามารถมากกว่า แข่งได้ดี ที่สุดผู้พ่ายแพ้ก็ต้องออกจากตลาดไป อะไรที่ผลิตได้ดี แข่งขันได้ก็ผลิตไปขายแข่ง อะไรที่เราผลิต

* เรียบเรียงโดย กิ่งกร นรินทรกุล ณ อยุธยา มุลินธิชิววิที จาก 1) รายงานข้อเท็จจริงผลกระทบการเปิดตลาดสินค้าเกษตรของประเทศไทย ภายใต้เงื่อนไขข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน โดย สุมณมาลย์ สิงหะ และกนกพรพรณ สุพิทักษ์ มุลินธิชิววิที และ 2) สรุปประเด็นสำคัญเมื่อเสื่อกระดาษอาเซียนเปิดเสรีสินค้าเกษตร โดย ศจินทร์ ประชาสันต์ มุลินธิเกษตรกรรมยั่งยืน ประเทศไทย

ผู้เขาไม่ได้ก็เลิกไปซื้อเขามากินแทน ลองนึกถึงตัวอย่างที่คุ้นเคยกันดี เรื่องกระเทียมไทย กระเทียมจีน จีนผลิตได้ในราคาต้นทุนโลกกรัมละประมาณ 5 บาท ไทยเราผลิตได้ต้นทุนโลกกรัมละเกือบ 10 บาท เมื่อเปิดเสรีกระเทียมจีนปลอดภาษีเข้ามา ผู้บริโภคไทยก็หันไปกินกระเทียมจีน ราคาถูกกว่า กลีบใหญ่กว่า แม้ไม่หอมเท่ากระเทียมไทย ก็ทนได้ ไม่กี่ปีชาวสวนกระเทียมไทยก็เจ๊งกันระนาว เราคิดว่าเราปลูกข้าวได้เก่งกว่าใคร หอมกว่าใคร ก็ยิ่งผลักดันการเปิดเสรี จะส่งข้าวไปขายอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย ให้มากขึ้น ชาวนาในประเทศเหล่านั้นก็จะพากันล้มละลาย

ความคิดความเชื่อเช่นนี้นำไปสู่การผลักดันการเปิดเสรีการค้าทำให้อาเซียนเป็นตลาดเดียว โดยตั้งต้นที่การทำข้อตกลงอัครา ตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา และยิ่งเพิ่มความเข้มข้นด้วยการผลักดันประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยในวันที่ 20 พฤศจิกายน พศ 2550 ระหว่างการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 13 ที่ประเทศสิงคโปร์ ได้มีการลงนามยอมรับกฎบัตรอาเซียน (ASEAN Charter) และพิมพ์เขียวแผนประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community Blueprint - AEC) โดยการลงนามในครั้งนี้เป็นการแสดงถึงเจตจำนงของสมาคมประชาชาติอาเซียนที่ต้องการผนึกความร่วมมือกันอย่างเป็นทางการ เป็นองค์การระหว่างรัฐที่มีกฎกติกาของตนเองร่วมกัน

กฎบัตรอาเซียนนั้น คือข้อตกลงที่กำหนดกรอบโครงสร้าง วัตถุประสงค์ และหลักการขององค์การอาเซียน อีกทั้งยังกำหนดถึงวิธีปฏิบัติของเหล่าประเทศสมาชิกและกระบวนการปกครองร่วมกันอีกด้วย ซึ่งกล่าวได้ว่ากฎบัตรอาเซียนนั้นเปรียบเสมือนกับรัฐธรรมนูญที่ใช้ปกครองกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนนั่นเอง

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนคือ หนึ่งในสามเสาหลักของประชาคมอาเซียนในความฝัน โดยตั้งเป้าหมายว่า อาเซียนจะกลายเป็นตลาดเดียวและฐานการผลิตเดียวภายในปี พ.ศ. 2558 ไม่แยกกันเป็นของแต่ละประเทศอีกต่อไป ซึ่งหมายความว่า เมื่อถึงเวลานั้น อาเซียนทุกประเทศจะเปิดให้สามารถเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานที่มีฝีมือข้ามพรมแดนของกันและกันได้อย่างเสรีเต็มที่ ส่วนเงินทุนนั้นก็เปิดจะไหลได้อย่างเสรีมากขึ้นกว่าเดิมโดยมีข้อจำกัดน้อยลง

แนวคิดที่จะหลอมรวมเศรษฐกิจเข้าด้วยกันกันมาจากความเชื่อที่ว่า ถ้าเปิดเสรีภาคการผลิตทั้งหมดนี้ได้อย่างเต็มที่ ก็จะมีการหลอมรวมการผลิตเข้าด้วยกัน ภูมิภาคอาเซียนก็จะสามารถพัฒนาความได้เปรียบเหนือภูมิภาคอื่นๆ จากการดึงดูดการลงทุนและการค้าขายข้ามประเทศภายในอาเซียนด้วยกันเพิ่มขึ้น เพราะจะสามารถผลิตสินค้าและบริการได้ในราคาที่ถูกลง และขายได้มากขึ้น (เช่น ใช้วิธีการจ้างเหมาภายนอก (Outsourcing) หมายถึงการลดต้นทุนการผลิต โดยการมองหาแหล่งวัตถุดิบและแหล่งแรงงานที่ราคาถูกกว่า และระดมนำมาใช้ โดยการจ้างเหมาบริษัทอื่นให้ผลิตให้แทนที่จะทำเอง หรือการจ้างแรงงานภายนอกให้ผลิตสิ่งที่ตนเองไม่มีความถนัด) พร้อมกับสามารถพัฒนาสินค้าและบริการที่ "ผลิตในอาเซียน" ที่เป็นมาตรฐานเดียวกันขึ้นมา

หากจะลองจินตนาการภาพของอาเซียนที่เป็นฐานการผลิตเดียว เอกสารประชาสัมพันธ์ของกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ได้วาดภาพให้เราดู ในภาพคือ การผลิตเสื้อลูกไม้ ฝ่ายผลิตโดยประเทศลาว มาทอเป็นผืนผ้าที่ประเทศไทย ตัดเย็บในประเทศเขมร ส่วนลูกไม้ และถักรังดุมทำในประเทศฟิลิปปินส์ เป็นการแบ่งงานกันทำที่มีประสิทธิภาพตามความถนัดของแต่ละประเทศ หรือดูอีกสัก

“แนวคิดที่จะหลอมรวมเศรษฐกิจเข้าด้วยกันมาจากความเชื่อที่ว่า ถ้าเปิดเสรีภาคการผลิตทั้งหมดนี้ได้อย่างเต็มที่ ก็จะมีการหลอมรวมการผลิตเข้าด้วยกัน ภูมิภาคอาเซียนก็จะสามารถพัฒนาความได้เปรียบเหนือภูมิภาคอื่นๆ จากการดึงดูดการลงทุนและการค้าขายข้ามประเทศภายในอาเซียนด้วยกันเพิ่มขึ้น”

ตัวอย่าง เป็นเรื่องที่เราจะเริ่มเห็นชัดเจนคือ กรณีข้าวโพดอาหารสัตว์ ประเทศไทยเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์ และเลี้ยงสัตว์ ปัจจุบันอุตสาหกรรมเหล่านี้เริ่มมีทางเลือกมากขึ้นในการจัดหาวัตถุดิบราคาถูกกว่าที่ผลิตได้ในประเทศไทย เราเริ่มมีข้าวโพดราคาถูกกว่ามาจากประเทศเพื่อนบ้านอย่าง ลาว เขมร และพม่ามาป้อนโรงงานผลิตอาหารสัตว์ ชาวไร่ข้าวโพดอาหารสัตว์ในประเทศไทยก็ต้องเร่งปรับตัวให้สู้ข้าวโพดต้นทุนต่ำจากเพื่อนบ้าน และหากสู้ไม่ได้ก็ต้องปรับใจออกจากวงจรการผลิตไปในที่สุด

การลดภาษี

กระบวนการลดภาษีของแต่ละประเทศอาเซียนภายใต้เอฟต้าจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทสินค้า และการจัดแบ่งกลุ่มสินค้า รวมถึงสถานะของสมาชิกเอฟต้าว่าเป็นสมาชิกใหม่หรือเก่า ทั้งนี้แบ่งกระบวนการออกเป็นสองส่วน คือ หนึ่ง สินค้าอุตสาหกรรม และเกษตรแปรรูป และ สอง สินค้าเกษตรไม่แปรรูป ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะสินค้าเกษตรไม่แปรรูป

สินค้าเกษตรไม่แปรรูปยังแบ่งเป็นกลุ่มตามเงื่อนไขการลดภาษีดังนี้

1) กลุ่มสินค้าที่ลดภาษีทันที (IL) โดยเริ่มลดตั้งแต่ปี 2539 เหลือ 0-5% ภายใน 2546 และให้เหลือ 0% ภายในปี 2553 สำหรับสมาชิกเก่า และภายในปี 2558 สำหรับสมาชิกใหม่

2) กลุ่มสินค้าที่ได้รับการยกเว้นลดภาษีชั่วคราว (TEL) กำหนดให้เริ่มลดภาษีช้าออกไป 1 ปี และให้เหลือ 0-5% ภายในปี 2546 สำหรับสมาชิกเดิม และ ปี 2553 สำหรับสมาชิกใหม่

3) กลุ่มสินค้าอ่อนไหวเป็นกลุ่มสินค้าที่เพิ่มขึ้นมาเฉพาะกรณีสินค้าเกษตรไม่แปรรูป แบ่งออกเป็น

- กลุ่มสินค้าอ่อนไหว (Sensitive List : SL) โดยจะเลื่อนเวลาเริ่มลดภาษีออกไปอีก คือ เริ่มลดในปี 2544 เนื่องจากเป็นสินค้าที่จะได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรี แต่จะต้องลดให้เหลือ 0-5% ภายใน 2553 สำหรับประเทศไทยกำหนดสินค้าอ่อนไหวอยู่เพียง 4 ชนิดสินค้า คือ ไม้ตัดดอก มันฝรั่ง กาแฟและเนื้อมะพร้าวแห้ง

- กลุ่มสินค้าอ่อนไหวสูง% (Highly Sensitive List : HSL) ได้แก่ ข้าวซึ่งประเทศสมาชิกขอชะลอระยะเวลาลดภาษีออกไปให้นานที่สุด สามารถมีอัตราภาษีสุดท้ายสูงกว่า 5% และมีมาตรการคุ้มกันพิเศษได้ ปัจจุบัน มีเพียง 3 ประเทศที่กำหนดข้าวเป็นสินค้าอ่อนไหวสูง ได้แก่ อินโดนีเซีย(35%) มาเลเซีย (20%)และฟิลิปปินส์ (40%)

4) กลุ่มสินค้ายกเว้นทั่วไป (General Exclusion: GE) คือ สินค้าที่จะไม่นำมาลดภาษีเลย เนื่องจากมีผลกระทบต่อความมั่นคงของชาติ ศีลธรรมและจริยธรรม สังคมชีวิตและสุขภาพอนามัยของประชาชน%สัตว์และพืช วัตถุโบราณ ศิลปะและประวัติศาสตร์ ซึ่งทุกประเทศได้ระบุสินค้าในกลุ่มนี้ยกเว้น 2 ประเทศ คือ สิงคโปร์และไทย

ตารางการลดภาษีสินค้าเกษตรไม่แปรรูปของไทย

ปี	2539	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546	2547	2548	2549	2550	2551	2552	2553
	สินค้าเกษตรลดภาษีทันทีเหลือ 0-5%								ลดเหลือ 0%						
	สินค้าเกษตรอ่อนไหวลดเหลือ 0-5%								ลดเหลือ 0%						
	สินค้าเกษตรอ่อนไหวลดเหลือ 0-5%														

“เมื่อเปิดเสรีกระเทียมจีนปลอดภาษีเข้ามา ผู้บริโภคไทยก็หันไปกินกระเทียมจีน ราคาถูกกว่า กลับใหญ่กว่า แม้ไม่หอมเท่ากระเทียมไทย ก็ทนได้ ไม่ก็ปีชาวสวนกระเทียมไทยก็เจ๊งกันระนาว”

จำนวนประเภทสินค้าในกลุ่มต่างๆ ของแต่ละประเทศเปรียบเทียบ (ปี 2545)**

ประเทศ	สินค้าลดภาษี	สินค้ายกเว้นลดภาษีชั่วคราว	สินค้าอ่อนไหว	สินค้ายกเว้นการลดภาษีทั่วไป	รวม
บรูไน	6,276	0	14	202	6,492
อินโดนีเซีย	7,213	0	4	68	7,285
มาเลเซีย	10,039	218	83	53	10,393
ฟิลิปปินส์	5,571	6	46	16	5,639
สิงคโปร์	5,859	0	0	0	5,859
ไทย	9,104	0	7	0	9,111
เวียดนาม	5,505	696	51	139	6,391
ลาว	2,098	1,291	88	74	3,551
พม่า	3,580	1,823	21	48	5,472
เขมร	3,115	3,523	50	134	6,822

จำนวนประเภทสินค้าในกลุ่มต่างๆ ของแต่ละประเทศเปรียบเทียบ (2551)

ประเทศ	สินค้าลดภาษี	สินค้ายกเว้นลดภาษีชั่วคราว	สินค้าอ่อนไหว	สินค้ายกเว้นการลดภาษีทั่วไป	รวม
บรูไน	9,924	0	0	778	10,702
อินโดนีเซีย	8,627	0	9	96	8,732
มาเลเซีย	12,235	0	0	96	12,331
ฟิลิปปินส์	8,827	0	19	27	8,873
สิงคโปร์	8,298	0	0	0	8,298
ไทย	8,301	0	0	0	8,301
เวียดนาม	8,099	0	0	201	8,300
ลาว	8,010	0	199	89	8,298
พม่า	10,615	0	23	51	10,689
เขมร	10,454	0	54	181	10,689

** ASEAN Secretariat, as of August 2001, Report 33nd AEM, Sept 201, Hanoi

สถานภาพข้อตกลงและการเจรจา

กล่าวได้ว่าประเทศไทยมีความพยายามอย่างจริงจังในการปฏิบัติตามพันธกรณี ในช่วง รัฐบาล พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ คณะกรรมการนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (กนศ.) ได้มีมติเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2550 ให้ยกเลิกมาตรการโควตาภาษีสินค้าข้าวภายใต้เอฟต้า ภายในวันที่ 1 มกราคม 2553 ซึ่ง กระทรวงการคลังได้ออกประกาศลดภาษีตามพันธกรณีเอฟต้า โดยสินค้าข้าวภาษีเหลือ 0% มีผลตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553

ช่วงต้นเดือนมกราคม 2552 รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้นำร่างความตกลงการค้าสินค้าของ อาเซียน (ASEAN Trade in Goods Agreement หรือ ATIGA) ซึ่งเป็นข้อตกลงที่ได้กำหนดกรอบเวลาและ เงื่อนไขการลดภาษีของประเทศสมาชิก ผ่านความเห็นชอบจากการประชุมร่วมของรัฐสภา ต่อมาในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2552 ประเทศสมาชิกทั้ง 10 ได้ลงนามในข้อตกลง ATIGA โดยต้องให้สัตยาบันภายใน 180 วัน เพื่อให้ข้อตกลงมีผลบังคับใช้ต่อไป

การประชุมอาเซียนซัมมิท วันที่ 22-25 ตุลาคม 2552 สรุปผลว่า ประเทศสมาชิกอาเซียนที่ยังไม่ยื่นข้อเสนอ เพื่อลดสัตยาบันและมีผลบังคับใช้ต่อไป ได้แก่ ลาว ไทย ฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย เนื่องจากฟิลิปปินส์ ได้ยื่นข้อเสนอดำเนินการลดภาษี โดยจะคงอัตราภาษีสินค้าข้าวที่ 40% ตั้งแต่ปัจจุบันจนถึงปี 2557 และ ลดเหลือ 35% ในปี 2558 แต่ไทยไม่สามารถรับได้ เพราะอัตราภาษีสุดท้ายยังสูงกว่าอาเซียนอื่น ที่จัด สินค้าข้าวไว้ในบัญชีสินค้าอ่อนไหวสูง อย่างมาเลเซีย จะลดภาษีเหลือ 20% ในปี 2553 ส่วนอินโดนีเซีย จะลดเหลือ 25% ในปี 2558

ดังนั้นไทยจะกลายเป็นประเทศที่แสดงข้อผูกพันเปิดเสรี 0% เพียงประเทศเดียวในวันที่ 1 มกราคม 2553

เมื่อถึงเส้นตาย 1 มกราคม 2553 จะเกิดอะไรขึ้นกับไทย

1) อัตราภาษีสินค้าเกษตรไม่แปรรูปของไทยทั้งหมดจะต้องเหลือ 0% ยกเว้นสินค้าอ่อนไหว 4 ชนิดข้างต้นเท่านั้นที่ยังสามารถคงอัตราสูงสุดที่ 5 % รวมถึงน้ำมันปาล์มที่ไทยขอเพิ่มใน รายการสินค้า อ่อนไหวด้วย

2) ยกเลิกโควตาสินค้า 23 ชนิด ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง ยางพารา ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กาก ถั่ว เหลือง ซากาแฟ น้ำมันปาล์ม น้ำตาล กระเทียม หอมหัวใหญ่ น้ำมันดิบ นมผงขาดมันเนย ลำไยแห้ง เมล็ด พันธุ์หอมหัวใหญ่ มันฝรั่ง พริกไทย กากถั่วเหลือง น้ำมันถั่วเหลือง มะพร้าวผล น้ำมันมะพร้าว ไหมดิบและใบ ยาสูบ เนื้อมะพร้าวแห้ง ไม้ตัดดอก เมล็ดกาแฟ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กากถั่วเหลือง น้ำมัน

หมายความว่า อัตราภาษีศุลกากรของสินค้าเกษตรไม่แปรรูปของไทยทุกรายการจะเป็น 0 % โดย ไม่มีการกำหนดโควตา (ไม่มีภาชนะนอกโควตาในโควตา) ทุกตัวภาษี 0% เสมอหน้ากันยกเว้น รายการ สินค้าอ่อนไหว 4+ 1 รายการได้แก่ ไม้ตัดดอก มันฝรั่ง กาแฟ เนื้อมะพร้าวแห้ง และน้ำมันปาล์ม ที่ยังคง อัตราภาษีไว้ที่ 5%

ข้าว

ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตลำดับ 5 ของโลกแต่เป็นผู้ส่งออก อันดับ 1 ประมาณ 37% ของข้าวที่ส่งออกทั้งในปี 2550 เวียดนามและอินเดียเป็นอันดับสองและสาม มีส่วนแบ่ง 17% และ 14% ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวรวม 68 ล้านไร่ คิดเป็น 58% ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด เฉพาะภาคเหนือตอนบน - ล่าง มีพื้นที่รวม 14 ล้านไร่ แต่ประเทศไทยส่งออกข้าวราว 8 ล้านตัน ปี 2551 ส่งออกถึง 10 ล้านตัน เมื่อเทียบกับปริมาณผลผลิต ทั้งหมด 30 ล้านตัน มูลค่าการส่งออกสูงกว่าปีละ 1.6 แสนล้านบาท (องค์การอาหารและเกษตรนานาชาติ)

พืชเศรษฐกิจไทย : อากาหรนำเป็นห้วง

ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่สินค้าเกษตรหลายรายการ ได้แก่

พืช	อันดับ	ส่วนแบ่งในตลาดโลก
ข้าว	1	34.91 %
มันสำปะหลัง	1	70 %
อ้อย	2	9.61
ยางพารา	1	42.54
ปาล์มน้ำมัน	3	0.99

ที่มา : กรมศุลกากร กระทรวงพาณิชย์

พืชเศรษฐกิจเหล่านี้เป็นอาชีพของเกษตรกรนับล้าน ๆ ครอบครัว ประกอบด้วย เกษตรกรปลูกข้าวกว่า 3.7 ล้านครอบครัว ปลูกมันสำปะหลัง 4.8 แสนครอบครัว ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 3 แสน 9 พันครอบครัว ปลูกอ้อย 2 แสน 2 หมื่นครอบครัว ปลูกยางพารา 1.2 ล้านครอบครัว ปลูกปาล์มน้ำมัน 1 แสน 8 พันครอบครัว และเลี้ยงสัตว์อีกกว่า 3 แสนครอบครัว (ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) (ไม่มีตัวเลขครัวเรือนที่ปลูกอ้อย)

หากเกิดผลกระทบด้านลบจากการเปิดเสรีสินค้าภายใต้เอฟต้า ก็เป็นที่ชัดเจนว่าผู้เดือดร้อนมีจำนวนมหาศาล

ตารางเปรียบเทียบผลผลิตข้าวกลุ่มประเทศอาเซียน (กก./ไร่)

ประเทศ	ปี 2545	ปี 2551
ไทย	419	451
อินโดนีเซีย	709	758
ลาว	500	564
มาเลเซีย	532	564
พม่า	500	403
ฟิลิปปินส์	500	613
กัมพูชา	339	419
เวียดนาม	661	790

ที่มา: กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา : ผลผลิต ความต้องการและการกระจาย FAO STAT(2008), IFPRI.(2008)

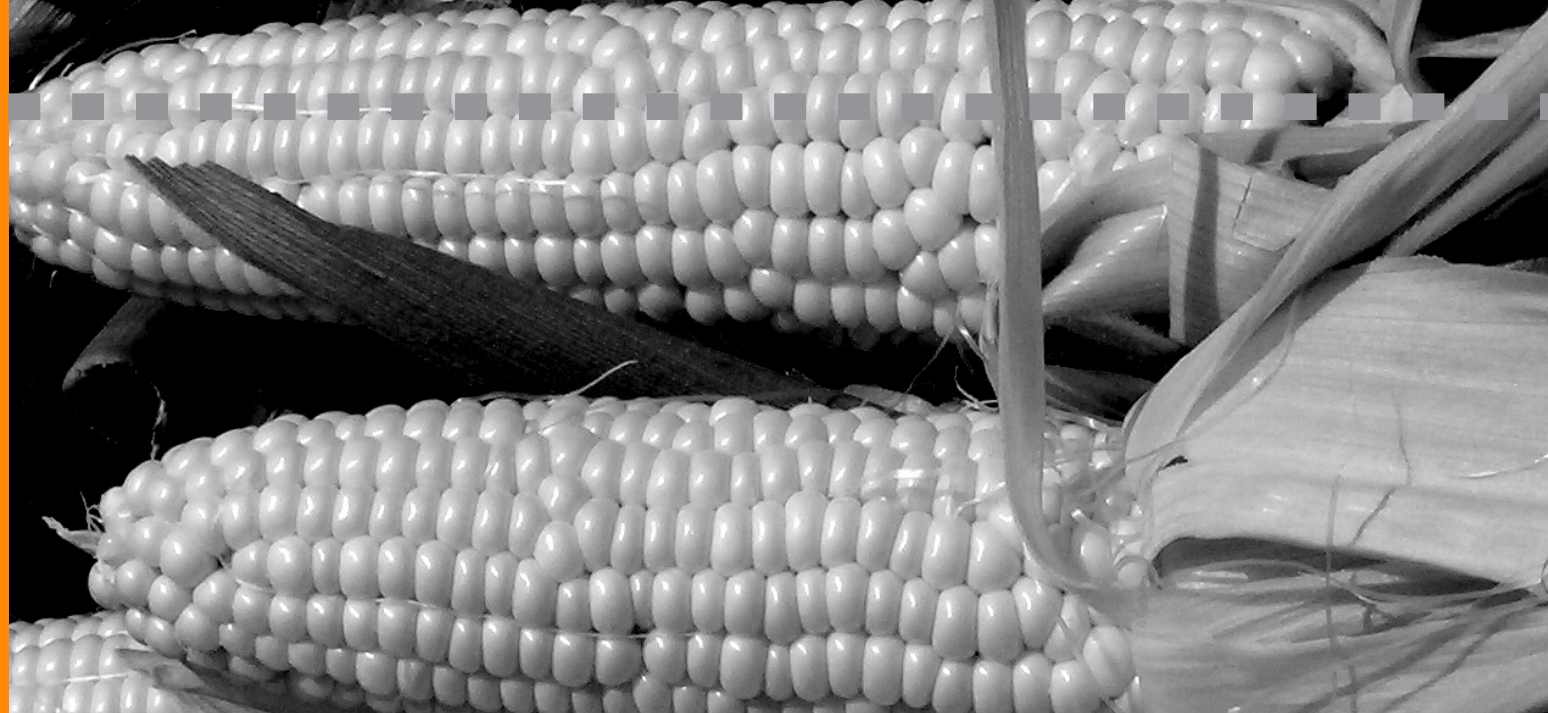
ต้นทุนการผลิตเปรียบเทียบ(บาท/กก.)

ประเทศ	น่านน้ำฝน	น่านน้ำน้อย
ไทย	5.5	4.32
เวียดนาม	4.6	3.96
เขมรและลาว(เฉลี่ย)	2.7	2.8

ข้าวโพดอาหารสัตว์

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศที่มีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุดคือ อินโดนีเซีย (41%), ฟิลิปปินส์ (29%), ประเทศไทย (13%) และเวียดนาม (12%) ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี พ.ศ. 2550/2551 จำนวน 5.08 ล้านไร่ ผลผลิตปี พ.ศ.2551 ได้ 3.6 ล้านตัน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 90.95 ของผลผลิตทั้งหมดใช้ในกระบวนการผลิตอาหารสัตว์ของประเทศ

ประเทศเวียดนามกลายเป็นประเทศผู้ผลิตข้าวและส่งออกคู่แข่งสำคัญของไทย ประเทศไทยได้ผลผลิต 31 ล้านตัน เวียดนามผลผลิตทั้งประเทศ 38 ล้านตัน และทำสัญญาการส่งออกข้าวปี 2552 จำนวน 6.45 ล้านตัน ยอดส่งออกเพิ่มขึ้น 55% ในช่วงที่ที่แล้ว (The Vietnam Food Association, 2009) อีกทั้งการปรากฏตัวของเวียดนามในฐานะผู้ผลิตข้าวผลผลิตต่อไร่สูงที่สุดในกลุ่มประเทศอาเซียน และสูงกว่าไทย 2 เท่าในปี 2551 เวียดนามมีผลผลิตเฉลี่ย 790 กิโลกรัมต่อไร่ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย 451 กิโลกรัมต่อไร่

ตารางผลผลิตต่อไร่เปรียบเทียบกลุ่มประเทศอาเซียน

ประเทศ	ผลผลิต (ล้านตัน)	พื้นที่เก็บเกี่ยว(ล้านไร่)	ผลผลิต (กก./ไร่)
อินโดนีเซีย	13.2	21	306
มาเลเซีย	0.04		
เวียดนาม	3	5.6	661
ลาว	4.2	6.8	1,451
ไทย	3.7	5	613
พม่า	1	15.5	420
เขมร	0.5	6.2	516
ฟิลิปปินส์	6.7	26	322

ที่มา ASEAN Food Security Information System (AFSIS) Data ,base on Country (MOA) data submission

ปี 2550 ประเทศไทยเปิดตลาดข้าวโพดตามข้อตกลง WTO จำนวน 54,700 ตัน ภาษีในโควตา 20% นอกโควตา 73% ตั้งแต่ปี 2549 ภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ซึ่งส่งเสริมการทำเกษตรพันธะสัญญาปลูกข้าวโพดอาหารสัตว์ในประเทศเพื่อนบ้าน พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ในปี 2552 ผลผลิตรวมจากโครงการคิดเป็นจำนวน 1.247 ล้านตัน จากพื้นที่เพาะปลูกประมาณ 1.2 ล้านไร่ ในปี 2553 กลุ่มบริษัทเอกชนได้ขยายพื้นที่เพาะปลูกในกลุ่มประเทศดังกล่าวเป็นเนื้อที่ประมาณ 1.71 ล้านไร่ ซึ่งจะส่งผลให้ผลผลิตจากประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มอีกจำนวนมาก

มันสำปะหลัง

ประเทศไทยส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังมานานกว่า 50 ปี ในปี พ.ศ. 2549 ไทยมีปริมาณการผลิตของโลก คิดเป็นร้อยละ 10 จัดอยู่ในลำดับที่ 3 ของโลก แต่มีปริมาณการส่งออก คิดเป็นร้อยละ 76 ของปริมาณการส่งออกของโลก จัดอยู่ในลำดับที่ 1 ของโลก โดยมีตลาดส่งออกที่สำคัญ คือ จีน สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น ปัจจุบันผลผลิตหัวสดที่ผลิตได้ 55% ใช้ผลิตมันอัดเม็ดและมันเส้น ใช้แปรรูปเป็นแป้ง อีก 45%

ปาล์มน้ำมัน

ประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซียเป็นประเทศผู้ผลิตหลักของโลกคิดเป็นร้อยละ 43 อินและร้อยละ 37 ตามลำดับ ไนจีเรียมาเป็นลำดับที่สามคิดเป็นร้อยละ 5 สำหรับประเทศไทยมีส่วนแบ่งปริมาณการผลิตปาล์มจัดเป็นอันดับที่ 4 ของโลก คิดเป็นร้อยละ 4 กำลังผลผลิต 1.3 ล้านตันต่อปี ความต้องการบริโภคภายในประเทศ 8-9 แสนตันต่อปี ส่งออก 200,000 ตันต่อปี (FAO STAT, 2005)

อ้อย

ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตหลักในอาเซียน และเป็นผู้ผลิตอันดับ 2 ของโลก ปริมาณผลิตอ้อยประมาณ 66 ล้านตันต่อปี ผลิตน้ำตาลได้ 7.4 ล้านตัน ใช้บริโภคภายในประเทศเพียง 2 ล้านตันที่เหลือขาย ปัจจุบันกลุ่มบริษัทน้ำตาลได้รับสัมปทานที่ดินจากประเทศลาว และกัมพูชาเข้าไปลงทุนขยายพื้นที่ปลูกอ้อยเป็นพื้นที่กว่า 3 แสนไร่ รวมทั้งตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปน้ำตาลล่าสุดบริษัทน้ำตาลมิตรผลลาว จำกัด บริษัทในเครือกลุ่มมิตรผล เปิดแผนว่า ปี 2553 บริษัทเตรียมลงทุนเพิ่มมากกว่า 1,000 ล้าน เพื่อขยายโรงงานโดยเฉพาะเครื่องจักร ให้ครบ 100% เดิมจากเดิมอยู่ที่ 50% นอกจากนี้ โรงงานยังได้ขอสัมปทานเพิ่มพื้นที่ปลูกอ้อยในแขวงสะหวันนะเขตประเทศ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป.ลาว อีก 10,000 เฮกตาร์ หรือ 62,500 ไร่ จากเดิมบริษัทได้รับสัมปทานจำนวน 62,500 ไร่ จะช่วยขยายกำลังการผลิตอ้อยในปี 2552/53 เป็น 700,000 ตันอ้อยต่อปี ปริมาณน้ำตาล 80,850 ตันต่อปี ปริมาณโมลาส 16,000 ตันต่อปี และเพิ่มกำลังการผลิตอ้อยสูงสุดในปี 2553/54 เป็น 1,000,000 ตันอ้อยต่อปี ปริมาณน้ำตาล 120,000 ตันต่อปี ปริมาณโมลาส 40,000 ตันต่อปี (มติชน 19 พย.2552)

ตารางเปรียบเทียบพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิตมันสำปะหลังในกลุ่มประเทศอาเซียนปี 2550

ประเทศ	ผลผลิต (ล้านตัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (ตันต่อไร่)
บรูไน	0.09	-
อินโดนีเซีย	20	2.65
มาเลเซีย	0.4	1.71
ไทย	26	3.75
ฟิลิปปินส์	1.8	1.42
กัมพูชา	2.2	3.43
ลาว	20	1.63
เวียดนาม	7.9	2.6
พม่า	0.2	-

ที่มา ASEAN Food Security Information System (AFSIS)Data ,base on Country (MOA)data submission

ตารางเปรียบเทียบต้นทุนต่อหน่วย

ประเทศ	ต้นทุนต่อหน่วย (บาท/กก.)
ไทย	0.68
เวียดนาม	0.80
กัมพูชา	0.47

ที่มา *สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรประเทศไทยและCambodia Development ResearchInstitution:CDRI,2550

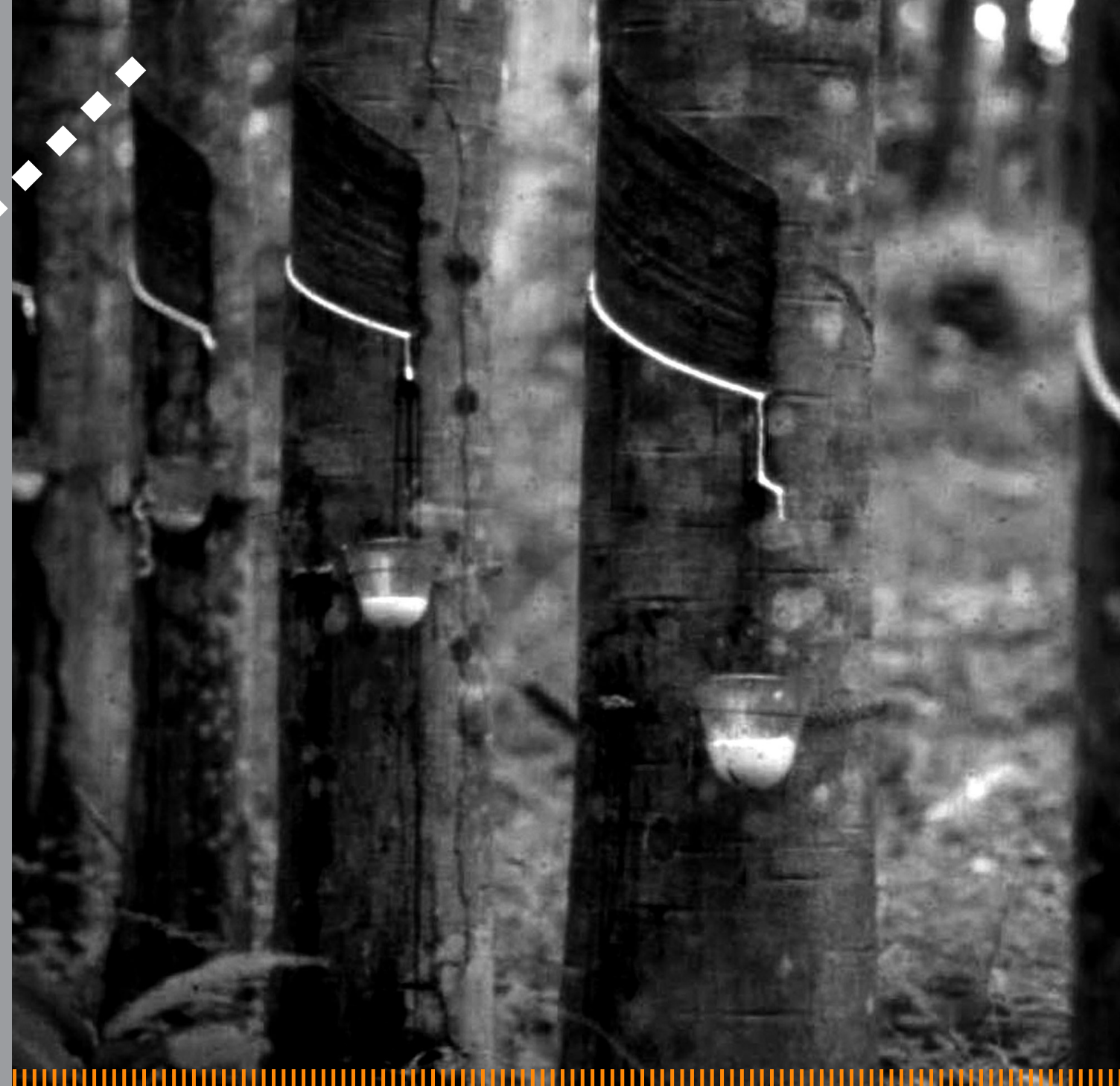
ตั้งแต่ปี 2546 ตลาดมันสำปะหลังขยายตัวอย่างมากเฉพาะอย่างยิ่งในจีน เนื่องจากตอบสนองปริมาณความต้องการของตลาดเอเชีย โดยเฉพาะจีน อย่างไรก็ตามในด้านการผลิตในกลุ่มอาเซียนใหม่คือ ในลาว กัมพูชา และเวียดนามก็มีการขยายตัวอย่างมาก

ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ปาล์มน้ำมันเปรียบเทียบประเทศไทยและอาเซียน

ประเทศ	ผลผลิตทั้งประเทศ	ผลผลิต (กก.ต่อไร่)
อินโดนีเซีย	19.9	154.72
มาเลเซีย	15	217.6
ไทย	0.9	284
ฟิลิปปินส์	0.06	220
เวียดนาม	0.05	230.4

ที่มา Ministry of Plantation Industries and Commodities, Malaysia ,2552

ปาล์มน้ำมันเป็นอุตสาหกรรมอุปโภคบริโภคและไบโอดีเซล เมื่อเกิดการบูมของน้ำมันเชื้อเพลิงจากพืช ทำให้ความต้องการเพิ่มขึ้นในระดับสูงในระดับโลก ทั้งซึ่งตลาดภายในแต่ละประเทศก็จะขยายตัวขึ้นด้วย ไรก็ตามมาเลเซียเป็นผู้ผลิตรายใหญ่ที่สุดของโลกและเป็นผู้ครองตลาดมาโดยตลอด ตามติดมาด้วยอินโดนีเซียซึ่งระยะสองสามปีที่ผ่านมาได้มีการขยายพื้นที่การผลิตอีกมหาศาลไม่ต่ำกว่า 6 ล้านไร่ ตลาดส่งออกที่สำคัญคือ จีนและอินเดีย

ยางพารา

ตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมา ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตยางพารารายใหญ่ที่สุดในโลก ปัจจุบันผลิตยางพาราได้ทั้งสิ้น 3.5 ล้านตัน/ปี พื้นที่ปลูก 14 ล้านไร่ ขณะที่อินโดนีเซียอันดับ 2 อยู่ประมาณ 2.5 ล้านตัน มาเลเซียอันดับที่ 3 ประมาณ 1.2 ล้านตัน ปริมาณการใช้ยางโลก 9,719,000 ล้านตัน ปริมาณการใช้ยางไทย 373,700 ล้านตัน ไทยส่งออกไปยังจีนเป็นอันดับ 1 คือ 827,369 ตัน (30%) รองลงมาคือมาเลเซีย 413,049 ตัน (15.3%) และอันดับ 3 ญี่ปุ่น 405,599 ตัน(15%) ขณะนี้กลุ่มประเทศอาเซียนใหม่ได้ขยายพื้นที่การเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก จากการให้สัมปทานที่ดินของรัฐบาลแก่บริษัทจากประเทศไทย จีน และเวียดนาม พื้นที่ปลูกยางเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า 2.27 ล้านไร่ เกือบทั้งหมดของยางพาราที่ปลูกในลาวและเขมรส่งขายให้จีนซึ่งทำให้ส่วนแบ่งตลาดของไทยลดลง

● บทสรุปชี้ชะตาเกษตรกรไทย : ตายหยังเบียด

จะเห็นได้ว่าในกลุ่มประเทศ
อาเซียนด้วยกัน เราเป็นคู่แข่งกัน
มากกว่าคู่ค้า การเปิดเสรีจะทำให้
การแข่งขันรุนแรงมากขึ้น สะท้อน
อาการน่าเป็นห่วงของพืชเศรษฐกิจ
สำคัญ และเกษตรกรไทย ใน
ประการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1)

ความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรไทยน้อยลง แม้พืชบางตัว เช่น ข้าว และมันสำปะหลัง ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ของเราจะค่อนข้างสูงกว่าโดยเปรียบเทียบ ด้วยต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นอย่างมาก ทำให้ต้นทุนต่อหน่วยของเราสูง ไม่สามารถแข่งขันได้ ขณะที่ข้าวโพดอาหารสัตว์เราหมดประจูดั้วด้วยต้นทุนที่สูง และผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่ามาก ส่วนยางพารา และปาล์มน้ำมัน แม้ผลผลิตต่อไร่ปานกลาง หากแต่คุณภาพผลผลิตของเรายังสู้ต้นตำรับมาเลเซีย และอินโดนีเซียไม่ได้ และทั้งสองประเทศก็ได้พัฒนาการผลิตไปเป็นการแปรรูปผลิตภัณฑ์สร้างมูลค่าเพิ่มมากกว่าการขายเพียงผลผลิตที่เป็นวัตถุดิบเท่านั้น

2)

การขยายพื้นที่และกำลังการผลิต ทั้ง อ้อย ยางพารา มันสำปะหลัง และข้าวโพด เฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกลุ่มอาเซียนใหม่ จะส่งผลให้ราคาลดต่ำอย่างมากและอย่างแน่นอนในอนาคตอันใกล้

3)

ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ได้ศึกษาสินค้าเกษตรของไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยศึกษาสินค้าเกษตร 23 รายการ ที่กลุ่มประเทศอาเซียนเดิม 6 ชาติ ได้แก่ ไทย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และบรูไน ต้องลดภาษีเหลือ 0% ในวันที่ 1 มกราคม 2553 นั้น พบว่าสินค้าเกษตร 3 ใน 4 รายการหลักที่ไทยส่งออกไปอาเซียนเกิน 10% ได้แก่ ข้าว น้ำมันปาล์ม และเมล็ดกาแฟ กำลังประสบปัญหาสูญเสียส่วนแบ่งการตลาดอีก 1-2% ภายในปี 2558 คิดเป็นมูลค่าความเสียหายรวม 60 ล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นเงินบาทประมาณ 2,040 ล้านบาท ประเมินว่าการส่งออกข้าวจะสูญเสียตลาดให้เวียดนามและพม่า น้ำมันปาล์มจะสูญเสียตลาดให้มาเลเซีย เมล็ดกาแฟจะสูญเสียตลาดให้เวียดนาม ขณะที่ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลังแม้ว่าไทยยังครองการส่งออกเป็นอันดับหนึ่งในอาเซียน แต่เป็นอัตราเติบโตที่ลดลง

4)

ขาดมาตรการรองรับการเปิดเสรีที่มีประสิทธิภาพ มาตรการการควบคุมการนำเข้าส่งออกปัจจุบันยังมีปัญหาอยู่มาก สังเกตได้จากมีการลักลอบนำเข้าสินค้าเกษตรโดยไม่ได้รับอนุญาตอยู่เนือง ๆ ส่งผลเสียต่อระดับราคาในประเทศ และนำมาสู่การปลอมปนของสินค้า การทำมาตรการรองรับการเปิดเสรีขึ้นอยู่กับคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ของกระทรวงเกษตร ฯ และกระทรวงพาณิชย์ซึ่งกำกับดูแลสินค้าเกษตรแต่ละประเภท มาตรการจะสามารถออกมาทันทั่วทั้งที่มีประสิทธิภาพเพียงใดยังเป็นเรื่องที่น่ากังขา มาตรการสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การปกป้อง (Safeguard measure) ซึ่งมีอยู่ในข้อตกลงการเปิดเสรี

อนุญาตให้ประเทศสมาชิกสามารถขึ้นอัตราภาษีมาอยู่ที่ระดับเดิมได้ หากพบว่ามี การนำเข้ามากจนส่งผลกระทบต่อ อย่างไรก็ดีตาม มาตรการนี้ไม่อาจนำมาใช้ได้ทันที หากแต่ต้องมีกระบวนการและขั้นตอนการไต่สวนก่อนนำมาใช้ และแม้ว่ากระทรวงเกษตร ฯ และกระทรวงพาณิชย์จะมีแนวความคิดที่จะใช้มาตรการปกป้องพิเศษ (Special safeguard measure) ซึ่งสามารถทำได้โดยดูจากปริมาณการนำเข้าที่เพิ่มขึ้น และไม่ต้องพิสูจน์ความเสียหาย แต่ก็ยังต้องขึ้นอยู่กับคณะกรรมการที่จะจัดตั้งขึ้นเพื่อหารือระหว่างกระทรวงพาณิชย์และกระทรวงเกษตร ฯ อีก จากประสบการณ์ของผู้ปลูกกระเทียมที่ได้รับผลกระทบจากการนำเข้ากระเทียมจากประเทศจีน และประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเคยพยายามเรียกร้องให้ภาครัฐใช้มาตรการชะลอหรือหยุดการนำเข้าชั่วคราว พบว่าข้อเรียกร้องดังกล่าวไม่เป็นผล

5)

การชดเชยหรือเยียวยาความเสียหายที่ไม่มีประสิทธิภาพ ที่ผ่านมา มาตรการชดเชย หรือเยียวยาความเสียหายของรัฐในภาคเกษตรตั้งอยู่บนแนวทาง 2 ประการ คือ การให้เงินชดเชย และการผลักดันให้เข้าร่วมกับบริษัทในการทำเกษตรพันธะสัญญา รูปธรรมของการชดเชยความเสียหายปัจจุบัน คือ ผ่านกองทุนปรับโครงสร้างสินค้าเกษตร หรือเรียกกันสั้น ๆ ว่ากองทุนเอฟทีเอ ซึ่งตั้งขึ้นในปี 2547 กองทุนนี้อยู่ในความดูแลของกระทรวงเกษตร ฯ มีเป้าหมายให้เงินทุนสนับสนุนการปรับปรุงการผลิต และการตลาดตามข้อเสนอโครงการ ที่มีผ่านมาที่มีการอนุมัติโครงการจำนวนหนึ่ง^{***} แต่ไม่อาจแก้ปัญหาให้เกษตรกรได้หมด รวมถึงไม่เป็นที่แน่ชัดว่างบประมาณของโครงการได้ลงไปที่เกษตรกรรายย่อย หรือผู้ประกอบการกลุ่มใด ส่วนมาตรการภายในประเทศ เช่น โครงการรับจำนำก็มีปัญหามากมาย ทั้งในเรื่องความครอบคลุมทั่วถึง และที่สำคัญการคอร์รัปชัน แม้ว่าจะเริ่มมีการใช้มาตรการรับประกันราคาแทนที่มาตรการรับจำนำ ก็ไม่ได้เป็นหลักการประกันว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาคอร์รัปชัน และให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรได้จริง

ส่วนการแก้ไขอีกวิธีหนึ่ง คือ การสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าร่วมเกษตรพันธะสัญญากับบริษัทเอกชน โดยคาดหวังว่าภาคเอกชนจะสามารถเข้ามาช่วยเหลือให้เกษตรกรมีระดับรายได้ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามการทำเกษตรพันธะสัญญาดังกล่าวต้องอาศัยเงินลงทุนสูง อีกทั้งยังมีเงื่อนไขหลายประการที่ทำให้เกษตรกรเสียเปรียบ โดยที่ยังไม่มีกลไกกลางของภาครัฐในการควบคุมการปฏิบัติของบริษัทและให้ความเป็นธรรมกับเกษตรกร

*** โครงการปรับโครงสร้างสินค้ากระเทียม 82 ล้านบาท (ปี 2549) โครงการโคเนื้อ ชา ปาล์มน้ำมัน รวม 118 ล้านบาท (ปี 2550) โครงการโคนม 52 ล้านบาท (ปี 2551) โครงการสุกร และกาแฟบรวจระ 54 ล้านบาท (ปี 2552)

พ่อค้าเต็บโต นักลงทุนคึกคัก

การเปิดเสรีทำให้พ่อค้าคนกลางมีทางเลือกในการบริหารจัดการอุปทานสินค้าเกษตร และทำกำไรได้มากขึ้น ด้วยต้นทุนต่ำลง ทั้งจากการนำเข้าจำนวนมากขึ้น และรับซื้อในราคาต่ำ ขณะที่อำนาจการต่อรองของเกษตรกรในประเทศที่มีน้อยอยู่แล้วก็จะยิ่งลดลง

นักลงทุนไทยและประเทศเพื่อนบ้านอาเซียนซึ่งแสวงหาโอกาสลงทุนระหว่างกันมานานแล้ว เป็นทั้งหาแหล่งผลิตในประเทศที่มีต้นทุนต่ำสุด และแหล่งกระจายสินค้า เราเห็นภาพได้ชัดเจนว่าจะทำให้สินค้าจากประเทศเพื่อนบ้านส่งมาจำหน่ายในไทยมากขึ้น ผู้ผลิตและผู้ประกอบการไทยที่ปรับตัวไม่ได้ ผู้ไม่ไหว ก็ต้องเตรียมตัวหากิจการอื่นทำ

ผลจากข้อตกลงของอาฟต้าดังกล่าว นักลงทุนไทยทั้งใหญ่น้อยพากันขยับตัวอย่างคึกคัก เพื่อไปลงทุนขยายการผลิตในประเทศอาเซียน ดังตัวอย่าง***

เครือเจริญโภคภัณฑ์ : สายธุรกิจอาหารสัตว์ บริษัทเจริญโภคภัณฑ์อาหาร จำกัด (มหาชน) กล่าวต่อสื่อมวลชนว่า “บริษัทเชื่อว่าจะได้รับประโยชน์อย่างมากจากข้อตกลงดังกล่าว เพราะจะทำให้โครงการที่เข้าไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้าน และแผนขยายการลงทุนเพิ่มอีกมีต้นทุนการผลิตที่ถูกลง ซึ่งจะทำให้แข่งขันได้ดีขึ้น ก่อนหน้านี้ซีพีเอฟได้ไปลงทุนแล้ว 3 ประเทศ คือ ตั้งโรงงานอาหารสัตว์บก และโรงงานแปรรูปไก่ และสุกร ในมาเลเซีย ลงทุนฟาร์มทดลองเลี้ยงกุ้ง ปลา ในฟิลิปปินส์ และลงทุนโรงงานอาหารสัตว์บก และฟาร์มพ่อแม่พันธุ์ไก่เนื้อ ไก่ไข่ และสุกร ในลาว ล่าสุดมีแผนที่จะขยายการลงทุนในมาเลเซีย โดยตั้งโรงงานแปรรูปเนื้อสัตว์ กำลังการผลิต 8,000 ตัน/ปี ประมาณ 400 ล้านบาท ส่วนในฟิลิปปินส์ มีแผนจะขยายการลงทุนโรงงานอาหารสัตว์บก ฟาร์มพ่อแม่พันธุ์สุกร และลูกสุกรขุน ส่วนในลาวมีแผนจะลงทุนโรงงานอาหารสัตว์น้ำ โดยจะนำร่องตั้งโรงเพาะฟักและอนุบาลลูกปลา เพื่อจำหน่ายในลาว และจะส่งอาหารสัตว์น้ำไปทดลองตลาดก่อนซีพีเอฟประกาศเตรียมลงทุนเพิ่มในฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และลาว

บริษัท ปตท.กรีน เอ็นเนอร์ยี จำกัด (บริษัทย่อยของ ปตท.จัดตั้งในสิงคโปร์)ได้เข้าไปดำเนินการปลูกปาล์มน้ำมันทางตอนกลางของเกาะ กะลิมันตัน ประเทศอินโดนีเซีย บนพื้นที่ประมาณ 40,500 เฮกตาร์ หรือราว 253,125 ไร่ ขณะนี้เริ่มดำเนินการแล้ว และเตรียมก่อสร้างโรงงานผลิตน้ำมันปาล์มดิบบนพื้นที่ดังกล่าวด้วย คาดว่าจะแล้วเสร็จในปี 2555-2556 ใช้เงินลงทุนรวมประมาณ 20,000 ล้านบาท

บริษัท อภิรัชการประมง จำกัด ร่วมทุนกับนักลงทุนท้องถิ่นอินโดนีเซียตั้งโรงงานผลิตปลาซาร์ดีนกระป๋องกำลังการผลิต 100 ตันวัตถุดิบ/วัน ใช้เงินประมาณ 400 ล้านบาท

นายกสมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูป กล่าวว่าผู้ประกอบการในกลุ่มสินค้าอาหารของไทยทั้งอาหารสำเร็จรูป และอาหารแช่เยือกแข็งได้หาโอกาสออกไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้านที่มีความได้เปรียบเรื่องวัตถุดิบและมีต้นทุนต่ำที่สุดเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบจากข้อตกลงของอาฟต้า มีเป้าหมายทั้งเพื่อจำหน่ายในประเทศที่เข้าไปตั้งฐานการผลิต และส่งกลับมายังไทย รวมถึงส่งออกไปยังประเทศที่มีข้อตกลงเขตการค้าเสรี(เอฟทีเอ)กับไทยได้แก่ จีน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และอินเดีย ซึ่งจะได้รับสิทธิพิเศษด้านภาษีจากข้อตกลงอาเซียนด้วย

รายงานจากสำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ(สคต.) ณ กรุงฮานอย ระบุว่า ขณะนี้เวียดนามต้องเร่งเปิดเสรีด้านการลงทุนให้สอดคล้องกับข้อตกลงของ องค์การการค้าโลก(WTO) และผลจากความตกลงอาฟต้า ส่งผลให้ต่างชาติทั้งไทยเข้าไปลงทุนในเวียดนามเพิ่มขึ้น โดยในปี 2551 ต่างชาติ

*** ฐานเศรษฐกิจ , 07/06/2008-10/06/2008

“ เกษตรกรขายสินค้าเกษตรเป็นวัตถุดิบที่ถูกกดราคาให้ถูกลง เอื้อประโยชน์ให้กับธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดยักษ์ และบริษัทข้ามชาติ แต่ไปทำลายล้างวิถีชีวิตและความหลากหลายของชุมชน ”

ลงทุนถึง 1,171 โครงการ มูลค่ารวม 60.3 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯในจำนวนนี้เป็นนักลงทุนไทยรวม 32 โครงการ มูลค่า 1,560 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนใหญ่ลงทุนในธุรกิจเกษตรปศุสัตว์ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การก่อสร้าง โรงแรม ภัตตาคาร อุปกรณ์ก่อสร้าง อะไหล่ยานยนต์ โรงงานกระดาษ โรงงานผลิตอาหาร

สคต. ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซียรายงานว่า ขณะนี้มีธุรกิจของคนไทยได้เข้าไปลงทุนในอินโดนีเซียจำนวนมาก รายใหญ่ๆ ได้แก่ เครือเจริญโภคภัณฑ์(ซีพี) เครือซิเมนต์ไทย(การค้ำ โรงงานผลิตกระเบื้องเซรามิก ยิบซัมบอร์ด กระเบื้องหลังคา เป็นต้น) เหมืองบ้านปู ธนาคารกรุงเทพ และร้านอาหารไทย เป็นต้น

ภัยต่อความมั่นคงทางอาหาร

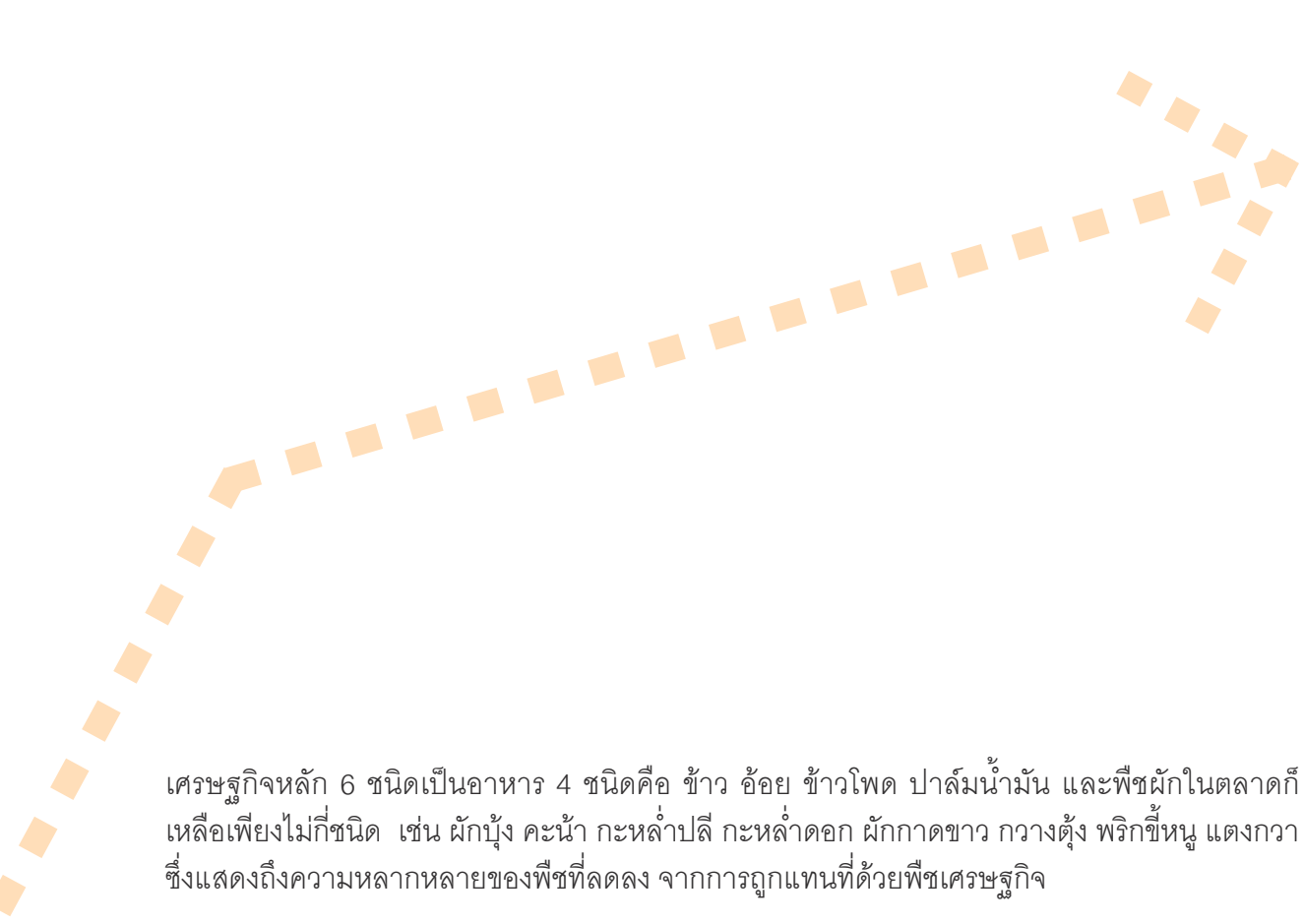
การพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นการค้าระหว่างประเทศ มุ่งส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าทางการเกษตรเชิงเดี่ยวส่งออกแข่งขันในตลาดโลก หรือตลาดระดับภูมิภาคมากขึ้น เกษตรกรขายสินค้าเกษตรเป็นวัตถุดิบที่ถูกกดราคาให้ถูกลง เอื้อประโยชน์ให้กับธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดยักษ์ และบริษัทข้ามชาติ แต่ไปทำลายล้างวิถีชีวิตและความหลากหลายของชุมชน การผูกขาดในทุกระดับภายใต้ระบบการค้าเสรีนี้ ก่อให้เกิดแย่งชิงวิถีการเลี้ยงชีพของเกษตรกร ดูดซับชีวิตทางเศรษฐกิจในชนบทจนหมดพลังกำลัง เกษตรกรรายย่อยซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการรักษาความมั่นคงทางอาหาร และความหลากหลายไม่สามารถเอาตัวรอดได้

นอกจากนี้วิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ก็จะเป็นตัวเร่งให้ความสามารถในการพึ่งตนเองด้านอาหารลดลง ในอนาคตอันไม่ไกลประเทศไทยอาจต้องเผชิญกับสถานการณ์ความมั่นคงทางอาหาร และเกษตรกรรม ดังนี้

มิติด้านความพอเพียงและความหลากหลาย

1) ด้านปริมาณ การเกษตรของไทยยังสามารถผลิตอาหารส่วนใหญ่ได้เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศและเหลือส่งออกนอกประเทศอย่างต่อเนื่อง แต่หากพิจารณาจากภาวะแหล่งอาหารซึ่งสะท้อนถึงการกระจายอาหารและความสามารถในการจัดหา ควบคุมปริมาณ คุณภาพอาหาร รวมถึงการล้มละลายของเกษตรกรในด้านหนี้สิน การสูญเสียที่ดิน ความเสื่อมสลายของทรัพยากรต้นทุน จากการใช้เทคโนโลยีและสารเคมีทั้งในรูปปุ๋ยและสารกำจัดศัตรูพืชมากขึ้นเช่น ดิน แหล่งน้ำ และแหล่งอาหารจากธรรมชาติได้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วจนเกือบสูญพันธุ์ในบางพื้นที่ เกษตรกรผู้ผลิตพืชเศรษฐกิจเชิงเดี่ยวก็ละเลยการผลิตอาหารเพื่อการยังชีพ ที่สุดท้ายก็อาจมีปัญหาคือหาอาหารมาเลี้ยงครอบครัวให้พอเพียง และมีคุณภาพ

2) ด้านความหลากหลาย ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นที่การเกษตรพึ่งพาสินค้าหลักน้อย พืช

เศรษฐกิจหลัก 6 ชนิดเป็นอาหาร 4 ชนิดคือ ข้าว อ้อย ข้าวโพด ปาล์มน้ำมัน และพืชผักในตลาดก็เหลือเพียงไม่กี่ชนิด เช่น ผักบุ้ง คะน้า กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก ผักกาดขาว กวางตุ้ง พริกขี้หนู แตงกวา ซึ่งแสดงถึงความหลากหลายของพืชที่ลดลง จากการถูกแทนที่ด้วยพืชเศรษฐกิจ

มิติด้านการกระจายและการเข้าถึงระบบอาหาร

ปรากฏการณ์ในปี 2551 เป็นภาพตัวอย่างที่ชี้ชัดว่า ถึงแม้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารรายต้น ๆ ของโลก หากแต่ราคาอาหารที่สูงขึ้นอย่างมาก ก็ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเข้าถึงอาหารของคนยากจนทั้งในเมือง และชนบท ในภาวะที่กลไกตลาดเป็นเพียงเครื่องมือเดียวที่ใช้ในการกระจายอาหาร ราคาเป็นเครื่องกำหนดความสามารถในการเข้าถึงอาหารของผู้บริโภค ทำให้คนจนทั้งในชนบท และเมือง ต้องซื้อหาอาหารที่ราคาแพง และด้วยทั้งคุณภาพและคุณค่า

มิติด้านคุณภาพของอาหาร

ด้วยวิถีการผลิต และการตลาดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผู้บริโภคอยู่แยกห่างจากต้นทาง หรือแหล่งผลิตอาหารมากขึ้นทุกขณะ อาหารถูกผลิตในระบบอุตสาหกรรม และการนำเข้า ซึ่งมีการใช้สารเคมีทางการเกษตร มีการปนเปื้อนสูง การใช้ยาปฏิชีวนะในการเลี้ยงสัตว์ และโรคระบาดสัตว์ ผู้บริโภคไม่สามารถควบคุมชนิด คุณภาพ และความปลอดภัยของอาหารได้อีกต่อไป

มิติด้านความเป็นธรรม

การผูกขาดตลอดห่วงโซ่การผลิตอาหาร ได้ทำให้ธุรกิจ และบริษัทขนาดใหญ่มีอำนาจเหนือเกษตรกรผู้ผลิต ผู้บริโภค และตลาด ระบบอาหารได้ถูกควบคุม และครอบงำด้วยระบบทุนนิยมเสรี ที่มุ่งแสวงหากำไรสูงสุดเป็นสรณะ วิถีคิดและวิถีการบริโภคของผู้คนต้องตกอยู่ในวังวนของการพึ่งพิงจากระบบการค้าที่เอาเปรียบไม่เป็นธรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สร้างให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

“ การผูกขาดตลอดห่วงโซ่การผลิตอาหาร ได้ทำให้ธุรกิจ และบริษัทขนาดใหญ่มีอำนาจเหนือเกษตรกรผู้ผลิต ผู้บริโภค และตลาด ระบบอาหารได้ถูกควบคุม และครอบงำด้วยระบบทุนนิยมเสรี ที่มุ่งแสวงหากำไรสูงสุดเป็นสรณะ ”

มิติด้านความยั่งยืน

เมื่อเกษตรกรเร่งรัดนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาใช้ในการผลิตเพื่อการผลิตเพื่อการส่งออก ฐานทรัพยากรต้นทุน ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรพันธุกรรม ที่เป็นฐานการผลิต และฐานอาหารทางธรรมชาติ ถูกทำลายอย่างรวดเร็ว แทบไม่เหลือหลักประกันความมั่นคงทางอาหารในระยะยาว ระบบอาหารจะมั่นคงอย่างยั่งยืนได้ต้องมีฐานทรัพยากรที่เป็นต้นทางของระบบอาหารอันได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ โดยต้องให้ผู้ผลิตซึ่งคือเกษตรกรรายย่อยเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเหล่านี้ด้วย

บทสรุป

อาหารและการเกษตร เป็นจุดแข็งที่สุดเรื่องหนึ่งของประเทศ โดยเรามีฐานทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ ที่ตั้งทางภูมิประเทศ ทางภูมิอากาศเหมาะสม พร้อมด้วยภูมิปัญญาด้านการผลิต การประยุกต์ดัดแปลง จนถึงวัฒนธรรมอาหารที่เข้มแข็ง และหลากหลายตามภูมิภาค และชาติพันธุ์ ระบบอาหารที่มั่นคง ยั่งยืน และเป็นธรรมเท่านั้น จึงจะทำให้เรา จะยืนหยัดอยู่ได้ท่ามกลางวิกฤตหลากหลายที่ถาโถมเข้ามา

